

կախումն ունենալով մեծ Հայաստանի պատ-
րիարքին՝ չնայելով որ հայերից շատերը
և այն ժամանակի ընդունում էին իւրեանց
վերայ Պապի իրաւասութիւնը։ Մի քանի
պատրիարքներ իւրեանց անձամբ զայն էին
լվով և անմիջապէս կառավարում այդ
թիւմը։ Հայեր 1666 թուին կան Վաղե-
միւրի թագաւորութեան ժամանակ դադա-
րեցաւ Հայոց պատրիարքարանի ազդեցու-
թիւնը, իսկոյն Նիկիոյ թորոսովիւ կալիսիո-
պոսը կամենայ Պապից ընդունել կա-
թոլիկութիւն և հայրենի բոլորովին միա-
ցրել կաթոլիկական եկեղեցու հետ։ Այդ
ժամանակից Հայոց եպիսկոպոսները սեպ-
հականացել իւրեանց մեկտրոպոլիտ—արք-
եպիսկոպոս տիտղոսը և թորոսովիւ յա-
ջորդները ձեռնադրւում էին այդ պաշ-
տօնի մէջ ոչ Հայոց պատրիարքներից, այլ
հռոմէական եպիսկոպոսներից Պապական
կոնգրատիւրի հիմնով վերայ։ Հայոց էլ իմին
բայց Վաղեմիայից պատկանում էին կա-
մենից—Պապիցից, Մոսկովից, Լուսիկ և
այլ քաղաքներ։ Իսկ այժմ Հայոց թիւմը
կազմում են միայն կաթոլիկական և Բալ-
կանից բայց նորանից կաթոլիկ են և միա-
բոլոր հայերն, որոնք ընտրւում են Առ-
տրիայի ուսհանձնարումն և պատկանում են
կաթոլիկ դատարանին։ Առհասարակ
Առտրիա—Հռոմէական ժամանակն են
14,000 հայ, որոնցից 10,000-ը կաթոլիկ են,
իսկ 4,000-ը ուղղափառ Լուսաւորդական։
Արդէն առիթ ունեցանք տեսնել, որ մի քանի
հայերիցի հայեր մտադիր էին ինդիկու-
ն, որ ժամանակակիցութիւնն և եկեղեցական պաշ-
տանները կարողանան փոխարինել Հայոց
ընդունել, Լուսաւորդական ընդունել
այդ վերջին ընդունել սեպհական են իւ-
րեանց բոլոր հայերն և դա դարձել է նո-
ցա համար ազգային ընդունել, այն ինչ հա-
յոց ընդունել չեն իմանում մինչև անգամ
նոցա հոգեւորականներից ոմանք։ Այսպ-
սում էին միայն այս մտերմութեան հանգու-
ցեալ մեկտրոպոլիտ մահին Հետաքրքրա-
կան է իմանալ թէ նոր մեկտրոպոլիտը կը
իրաւործի արեւելք այդ նոր միտքը։

«Մշակ» այս տարուայ 32 համարում տպւո-
ւած Գալիսիայի 49-ի չափ զիւղորէից վերաբերեալ
պ. Մ. Վաղարշիկեանի յօդուածի առթիւ իմ-
բարբոթութեամբ ստացաւ։ Մտաւոր գիւղից մի
թիւմակցութիւն, որ չհրապարակուեց, յօդու-
ածի մէջ արտայայտած մի քանի հարցերած
տեղեկութիւններն։

Մեր թիւմակցը գրում է թէ յիշեալ յօդուած
գրող պ. Վաղարշիկեանը ամենեւին ծանօթ չէ
այն զիւղորէից ընտրւած հետ, ուստի չի կա-
րող ոչինչ տեղեկութիւն տալ նոցա կեանքի և

ներս իւրեանց ժողովրդաց հետ կարող են վար-
վել բացարձակ և անտանձն իշխանութեամբ
Անհանաւորի և քաղաքների վիճակը կախ է
Շահի բերանից զգուս կեանք մի խոսքից։ Այս
ինչ կառավարին որքան որ աշխարհաշէն և
արդար անձն է, բայց ինչ մի փոքր բանի
մէջ անհանց գտանուեցաւ Շահին պաշտօնից
կը զրկուի, հարստութիւնը կը զրաւակցարու-
նեն, ոտքերը կը շղթաւաւորուի և աշխից կընկնի
Սակայն մի ուրիշ կառավարիչ անկրաւ, ան-
գութ, անարար է, ժողովուրդը հարստահա-
րում և կողոպտում է, հատարակութիւնը բո-
ղոք է բառնում, բայց կառավարիչը մի քա-
նի հազար թուանում (որ դարձեալ ժողովուր-
դին է վճարում) հաճոյանում է Շահին և իւր
պաշտօնի մէջ յարատեւում, այնուհետեւ ժողո-
վուրդը այլ ուրիշ ճար չունի, եթէ ոչ ծածուկ
փախուստ անել թողով իւր դաշտերը,
տունը, բնակութիւնն և հայրենիքն և գաղթել
ուրիշ երկիր, և եթէ փախուստն ևս չը յաջ-
ողջ ինչպէս վնաս է շատ անգամ, այն ժամա-
նակ լիւր է նրան և կրճատ տառաման։

Վաղարշիկեան այս, որ ունի մի զոյղ թիւմը և
մէկուսում է հոգ — շատ անգամ ծանր առ-
կաւորով փոխառած սերունդ ցանում է, զիւր
ու ցիւրկի անդադար առ Աստուած կարգում,
որ Աստուած երկնից դռները բացէ և անձեր
տալ, որպէս զի հոգն իւր հարկը տալով կա-
րողանայ կերակրել իւր ընտանիքը, վճարել
թագաւորական հարկը, գիւղատիրոջ հարկը,
գիւղատիրոջ ծառաները կերակրել, զիւրի մօր-
ւային հոգեւոր տուրքը վճարել, ձեռնուռան կե-
րակուր և ուսեստ պատրաստել և այլն։ Աստ-

կենցաղավարութեան մասին, քանի որ նա եր-
բէք մասն չէ այն զիւղորէի, և հետեւաբար բո-
լորովին սխալ է նորա ամբողջ տեղեկագրու-
թիւնը։ Մեր թիւմակցը, իբրեւ իւր խօսքերի
ապացոյց, ուշադրութիւն է դարձնում յօդու-
ածի մէջ առաջ բերած մի քանի կեանքի վերայ,
որոնք և չհրապարակուեցան, որ յիշեալ 49
զիւղորէի, որի բնակիչները բաղկացած են
19,984 թէ արական և թէ իգական անձներից,
հալածակ յօդուածագրին խօսքերին, պաշտա-
նիկ են միշտ և ցայսօր անխափա պահել են
թէ ընդունել և թէ կրօնի էութիւնն։ Այդ զիւ-
ղորէից բնակիչները մեծ մասամբ եկած են
Վարաբաղուց և հետեւաբար խօսում են բոլ-
րովին Վարաբաղու բարբառով և մեր թիւմակ-
ցի խօսքերով այդ բնակիչը աւելի ուղիւ են
խօսում, քան թէ Շահիանից։ Պարոն թիւ-
մակցը Մարաբաղի գիւղի վերաբերութեամբ
միայն համաձայն է պ. յօդուածագրի հետ,
ասելով թէ այդ գիւղի բնակիչը «խօսում են
ոչ հայերէն, այլ (ինչպէս ասում են) ֆարսի»։
Բայց սորան աւերացնում է մեր պ. թիւմակցը,
թէ «Մշակ» մէջ ի. ստորագրութեամբ ինքը
արդէն բաւականապէս տեղեկութիւններ է
հարցրած Ազգայնոց՝ նոյն գիւղի բնակիչներուց
զրուցելու մէջ զանազան մասին։ Եւ այս
գիւղի ընդունութիւնն աչքի առաջ ու-
նեցած մեր թիւմակցին զարմացնում է պ. յօ-
դուածագրի պարզամտութիւնը, որ բոլոր 48
գիւղերուց էլ այնպէս է նամարում Բոլորա-
ձագրի այն խօսքերի դէմ՝ «Եթէ այս Հայ բնա-
կիչները առ հասարակ փութը ազգի հետ ըն-
հանուելով առաւել նոցա հետ են ընտանե-
ցած, քան թէ Հայերն, մեր թիւմակցին ասում
է, որ նոքա փութը ազգի հետ ամենեւին ըն-
հանուել են և մինչև անգամ նոցա մօտ էլ
չեն, իսկ եթէ պատահում է, փութի խումբ
ամանով ջուր չեն խմում, մինչև որ քանանա-
վին օրհնել չեն տալիս, կամ մուսուլման ջրով
չեն լուանում և նոցա մերթաւ մտից չեն ու-
տում»։

Պ. յօդուածագրի այն կէտերի դէմ, որ ա-
սում է թէ ինչպէս Հայ բնակիչներ իւրեանց
թութքերէն խօսելով պատուիրում են նոյն
անիւ իւր դատակաց, մեր թիւմակցը հերքում
է նոյն իսկ յօդուածագրի առած տեղեկու-
թիւններով, թէ նոքա ունին երեք ուսումնա-
րան և ոչ թէ առանց կանոնաւոր դաստա-
րութեան, ինչպէս պ. Վաղարշիկեանը սխալ հա-
ղորդած էր, այլ կանոնաւոր՝ հերքող թիւմա-
կան վերատեսչի առած նախադիւ համաձայն։
Մինչդեռ բայց այդ զարմացնողը՝ բոլոր վրայու-
թեան նոյն թիւմական վերատեսչը՝ Սահակ
վարդապետի, արդէն չինուել և չինուել են
ուսումնարաններ մեծ և ինդորն համարող
գիւղերում, ինչպէս Մարաբաղում, Գարեան-
ձում, Հնդարում, Վերջիւնում, Աւանայե-
նում, Գէշտարում և այլն։ Բայց որքանից
այդ գիւղերից բնակաց մի քանիսն ու-
ղարկում են իրենցից որդեկ և բազում թի-
ւակական ուսումնարան ուսանելու։

Խմբագրութիւնն ստացաւ «Հայկական աշ-
խարհ» օգոստոսի և սեպտեմբեր ամիսների
համարները մի տեսով մէջ ամփոփած։

ուած խումբ է շինականի աղերսին, երկինքն ա-
ռաւորութեամբ թափում է անձրեւ, հոգն ևս իւր
կողմից չէ զլանում պողպատիկ — բայց նո-
րանոր պահանջները ծանրանում են իսկոյն
զիւղաւոր վերայ — հարկաւոր է փոխ առած
ստան իրենապատիկը վճարել, որովհետեւ այն
ժամանակ որ փոխառում սերմ էր տալիս,
ցորենը խիտ թնաղ էր, այժման գին կրկ-
նապատիկն էր, հարկաւոր մի քանի օր թո-
ղուլ իւր հոնքը և փաղ ձիաբար հոնքը աղի
(տիւր) արտերը, հարկաւոր է տէրութեան
կողմից եկած հարկապահանջին ամենայն կեր-
պով պատուել, ամեն ընթերցի փաւ և զա-
նան միս ուտացնել, զիւղատիրոջ ձիաները
կերակրել և այլ անհամար պահանջները բա-
ւարարելու տալ։ Այսպէս զիւղացին այս
տարի ևս չէ կարողանում վճարել իւր պարտ-
քը — տոկոսները զիւղում են, պարտատեւան
պահանջը հետ գնում ստակաւորում և եթէ
Աստուած բարկացաւ ու պատահաներ ու-
ղարից զիւղը վերայ, անձրեւ չկաւ, կարկուտ
տեղաց, աւաղակները թափուեցան, տէրու-
թեան կողմից մի նոր հարկ, որովհետեւ զիւղու-
րական հարկն աւելացաւ, այն ժամանակ Աս-
տուած հեռու անէ, այլ անպատուելի են իսկոյն
զիւղականի ցանքերը։

Մի ուրիշ զիւղագրութիւն էլ, որ ժողովրդեան
ազատութեան եթէ ոչ բուն, բայց զիւղաւոր
պատճառն է, նահանգների կառավարութիւնը
կապալով տարն է։

Նահանգների կառավարութեան համար այլ

Վաղր, կիրակի, թիւիկի երաժշտական ընկե-
րութեան դաշինքում, տեղադրւած զերաւանան-
քի խումբը կը ապ ներկայացունէ յօդու-
ածի հարկան ստակաւոր Հայերի և Ներկայաց-
նեն Միւլերի Վանանց կրթարանն՝ կոմիտէ-
նի մէջ այս անգամն էլ Հայ հասարակութիւնը
կը մնայ ստանալիքով։

Մի մանաւոր նամակից տեղեկանում ենք,
որ Մոզդուլում սեպտեմբերի 21 ին բացուել է
ազգային ժխական օրերից առաւանդարանը,
և մի քանի օրում աշակերտութեան թիւը հա-
սել է 40-ի։ Այդ զարգումը Հայոց ընդուն-
ուելի է նշանակուելու պ. Ն. Տէր Ղանդեա-
նը, իսկ Ռուսաց լեզուի, թուրքական և
մեծագործի ուսուցչուհի — տիկին Ս. Տէր
Ղանդեանը։

Ն Ե Ր Ք Ի Ն

«Դոֆ. Բեթ.» լրագրից աչքի առաջ ունե-
նալով քաղաքային խորհրդի պ. պ. Թամա-
շեանի նամակն ասում թատրոնի նորոգութեան
մասին ժամանակամիջոցի լրանման մասին,
անում է իւր կողմից մի քանի խորհուրդա-
ծութիւններն այդ հարցի վերաբերութեամբ,
Յիշեալ լրագրից աչքի անցնելով այն հանգ-
մանքներին, որոց ժամանակ երջանկալիքաւոր
կիւն։ Վարանցիկ սկզբնաւորութեամբ թիւի-
զում գրութիւն ունեցաւ թատրոնն և համա-
մատելով այն ժամանակը ներկայ ժամանակի
հետ, անում է մեծ տարբերութիւն գիւղի
բնական ներկայացումներ, որպէս նորա մե-
քի զարգացումից միջոց և թէ նոյն իսկ թա-
րանախոսութեան մէջ առաջացած յարմարու-
թիւնները, ուստի ասում է թէ պ. պ. Թամա-
շեանի քաղաքային խորհրդի նորոգել թա-
րոնն անհրաժեշտ է, ինչպէս տեղի փոքրու-
թեան ներկայ և նորա անցարարութեան պատ-
ճառաւ և առաջարկում է նոր տեղ գտնել թա-
րոն շինելու համար, իսկ քաղաքային մէջի
տեղը ծախել կամ նոյն իսկ Թամաշեանից
կամ բաժանորդագրական ընկերութեան այն-
տեղ բուրապ շինելու համար։

Իրադրութիւնը այս խնդրին այս կամ այն
զուգաւորական պայմանով քաղաքն անշուշտ
կը ստանայ թատրոնի տեղի ծախելուց մօտ
100 հազար ու. և այս դրամարկն վերայ դնե-
լով կրակից ապահովել ընկերութեանց ստա-
ցած 34 հազար ու. նա կարող է աչք 134 կամ
150 հազար ու. շինել նոր թատրոն։

Մեր տեղական բժշկական ընկերութեան մէջ
կազմուել է յանձնաժողով, որ պէտք է միակէ
բժշկների պարտաւորութեան հարցը հրահա-
նելին այցելութիւն անելու վերաբերութեամբ։

Անցեալ անգամ մենք հարցրել էինք քա-
ղաքի քաղաքային խորհրդի ի. Թ. Թամաշեանի
թիւիկի վերաբերումը Այս «Դոֆ. Բեթ.» լր-
ագրում կարգում ենք, որ ինքանը դեռ չէ
տեղ իւր պաշտօնի մէջ, որովհետեւ նա խնդրի
է տուել հրամարցնելու իրան պաշտօնից։

Մարտովից մեզ գրում են հետեւեալը. ան-
ցեալ Սեպտեմբեր ամսի սկզբում զիւղուայ
10 ժամին այրուել է այնտեղի ամառուայ

Թատրոնը, հրդէն շատ սաստիկ է եղել և ո-
չինչ չէ աղաւտուել տեղի հեռաւորութեան եւ-
ջրի պակասութեան առթիւ։

Նոյն տեղից գրում են՝
Կազմումը մօտ օրերում բացել են թէի-
վաճառատուն մի քանի Սինսիգի. այնտեղի
լրագրի խօսքերի համաձայն, սա առաջին ան-
հայտ է, որ կազմումը սկսան պարապել Ձի-
նացիք առեւտրով։

Ամսույ 10-ին Ս. Պետրոսովի համալսա-
րանի թիւիկում գաւառուց ուսումնարան
երկուսարկներից ոմանք հաշ տուին նոյն
համալսարանի պրոֆէսոր Կ. Թ. Կետեբին,
որ իբրեւ պրոֆէսոր և նախկին բեկտոր հա-
մալսարանի փախել գրաւել էր բոլոր ուսա-
նողաց համալսութիւնը։ Մեծ. պրոֆէսորը,
իբրեւ մասնագէտ կենդանաբան գնացել էր Աւ-
ստրալիա և Սիւնիանի ձկները ուսումնասիրելու
համար։

Մտակայ փոխառու բնակային մասնաւոր-
ութեան, ինչպէս այնտեղի լրագրներում կար-
գում ենք, մեծ վնաս է տալու Ռուսաստանի
շատ փաճառանոցներին, բայց մեր տեղացի բը-
նակիչները բոլորովին ազատ են վնասից, ոչինչ
յարաբերութիւն չունենալով յիշեալ բնակային
հետ։

Նորերում թիւիկը եկաւ Պարսից Շահի
հորեղբայրը, վերաշահնալով իւր ճանապար-
հորդութիւնից դէպի Մեկկայ ուսումնարանի և
քանի մի օր մնալով այնտեղ՝ շարունակեց իւր
ճանապարհորդութիւնը դէպի Պարսկաստան։

Անցեալ օրը Սօթիակում Մեկկովի տանը
գետնափայ յարկում հրդէն եղաւ. կրակը շու-
տով հանգրցին իւր ժամանակին հասած հրդէ-
նակիները. տանուները ստացել է մօտ 500
ուսու. վնաս այդ հրդէնից։

Բ Ա Ղ Ա Ք Ա Կ Ա Ն

ՏԱԿԱՍՏԱՆ

Տաճկական կառավարութեան երկրի
քաղաքականութիւնը Սերբիայի իշխանու-
թեան վերաբերութեամբ, ինչպէս երևում
է, կրկին սկսում է վերադառնալ մաքրը։
Ազգային ժողովի մէջ տիրապետող խա-
ղաղութիւնը կրկին սկսում է խանգարվել
և նորա մէջ երևում են վերջինիս նշան-
ներ։ Այսպէս նորա մի քանի անդամները
առաջ արկութիւն արին ժողովուրդը ընդ-
հանալ ազգային ժողով, որ աւելի ճիշ-
դութեամբ որոշին Սերբիայի ազգային ներ-

քնն, նա՝ չը նայելով իւր բոլոր ցանկութեանց
անկարանութեան և որ և իցէ մի բան անելու։

Քաղաքական քաղաքական ժողովից ապրու-
տի միակ միջոցն երկրագործութիւնն է. ուստի
ինչպէս Գալուցի աչքը անկում է թէ երբ ցորե-
նի զինք փոքր չի շատէ սխիւ բարձրանայ, որ
կարողանայ մի բան վատարել։ Բայց այդ ևս
չէ յաջողում իրեն, անգամ լի վախառեցնել
շատ արմատ դիմել իրենց պարզեց տուած գու-
մարի տեղ առաջացնող ցորենի ստեղծութիւն
են անում զիւղացոց հետ, և երբ ցորենն
ժողովում են և ամբարանացնելն ընդունում,
այն ժամանակ սկսում են գինը բարձրացնել.
այդ միջոցին զիւղացին իւր ունեցած ցորենն
ձեռն ուտում է իւր ընտանեաց հետ և երբ
ժամանում է գարունն, նա չունի սերմ, ուստի
ստիպւած է զիմալ ամբարաններին և նո-
րայից փոխ առնուլ մէկին երեքպատիկը կամ
գուցէ չորեքպատիկը վճարելու թէւութեամբ
կալի ժամանակ։

Հարձեալ եթէ մի դուցէ չըվակայրուէ յայտ-
նուեց յուղակարների մի գրո՛ւ և որ և իցէ
մի անցորդ կամ կարգման (եթէ միայն հա-
րուստ են) կողոպտուեց, զիւղն պարտաւոր է
տուել վնասն. միայն այս ևս պիտոյ է տուել
որ թէ երբեմն աւաղակներն նոյն իսկ զիւ-
ղի բնակիչն են լինում, և այդ կարգն այդ
պատճառաւ է հաստատուած, բայց սակայն
բաղդից պատահում է, որ զիւղի բնակիչը ա-
մենեւին տեղեկութիւն չեն ունենում, Շատ
անգամ էլ լսում են, որ ընտանեակ կամ վրա-

կայացուցական ժողովի իրաւունքներն և
իշխանութիւնն և աւելի հաստատուն բա-
կըցեանց վերայ հաստատուել նորա կազմա-
կերպութիւնը։ Միւս կողմից Ռուս—Կեն-
ցիկի պարտաւորութեան ռուսաբանեց հարց
կառավարութեան, թէ արդեօք սա վճռա-
կան կերպով վճռել է մերեկու պատե-
րալը ճաճ հաստանի հետ, թէ միայն մը-
տադիր է յետաձգելու այն մինչև աւելի
պատեհ ժամանակի Ախրեւ է, որ այսպիսի
հարցերը չեն կարող չգիտարանել կա-
ռավարութեան գրութիւնն, որ հեռու-
թեամբ կարող է ընկնել ծանր հանգա-
մանքների մէջ, եթէ Կուսը ի գործ չի
գնիլ միջոցներ վերջինիս առաջը առնե-
լու։ Համար, որ ծագում է Սերբիայում,
ճաճ կական գործաց ներկայութեամբ սահ-
մանի վերայ։ Իսկ ինչ կը վերաբերի Կու-
տանդուպոլի կառավարութեան, սա ա-
ռանց ձեռք վեր առնելու պատերազմական
զուգուութիւններից Սերբիայի իշխանու-
թեան վերաբերութեամբ և շարունակելով
ձեռնելու տպաստմութիւնը Հրեյիցութեան
ու. և Բոսնիաում միևնոյն ժամանակ մը-
տաճում է յեղափոխութեանց իրադրո՛ւ-
ման վերայ, որ ապա պահէ Սլոուանի
կայսերութիւնը խոփուութիւններից և խախ-
տումից ապագայում։ Գոհե՛ւ. Պաշտօն հա-
ղորդում են, որ Բ. Կուսը մտադիր է ա-
նելու դատաստանական յեղափոխութիւն
բայց անխնային է, որ նորա մտադրած յե-
ղափոխութիւնը չզգե՛ք և հասկացնին
ընդհանուր եւրոպական մաքրով և նոյն
իսկ նոցա զուգորդութիւնը կը լինի ան-
շուշտ այն չարով, որքան կը ինքն Կու-
տանի վարդապետութիւնը։ Կուսութիւնը գոր-
ծի կը մնայ նոյնը, միայն կը փոխի ար-
տաքին ձեռք Հասարակաց կարճիքով կա-
տաստանական յեղափոխութեան սկզբնա-
ւորութիւնն—Եթէ միայն յիրաւի միտա-
դրած է այն—պատկանում է արդարու-
թեան նախարար Միտալ փաշային, որ լե-
նելով աւելի լուսաւոր քան շատերը ճաճ-
կաստանի անցեալ և ներկայ պաշտօնատար-
ներից, վաղուց գրում էր կարեւորութիւնը
անելու հիմնական յեղափոխութիւնը ճաճ-
կական դատաստանական վարդութեան մէջ
և այս նպատակով բաղդից աշխատում էր
բարձրագոյն դատաւորին՝ Դէյլի—ու. — Իս-
րափն հասնելու նորա ստեղծական անտար-
բերութիւնի և ստիպելու նրան դէպի յե-
ղափոխութեանց իրադրո՛ւմն, որ պա-
հանում են ոչ միայն ըրտնախնայներն,
այլ մինչև անգամ Սլոուանի մահճատա-
կան հպատակներն։ Դէյլի—ու. — Իսրափը,
ինչպէս երևում է յիրաւի ձեռնառուի
կղաւ. դործին և դրած Միլոտա—փաշայի
պահանջներից պատրաստեց նախադի՛ժը

նախնակ աւաղակների մի հրոսակ հորդան է
տալիս մի ամբողջ գիւղի վերայ եւ կողոպ-
տում։ Թաւրէյ եղած ժամանակ, դարձեալ
Սպահանու կողմերից սկսել էր Հայ գիւղերի
զաղթականութիւնը. երբ պատճառն հարցի,
ինչ պատասխանեցին, որ Բախթիարի և Լորի
աւաղակ հրոսակաց ձեռքից են փախուել, որ
ցիրենով յանկարծ տեսնում են 30—40 հոգի
թիւիկցին գիւղի վերայ, էլ, ձի, կռ, կով և
ուշաք առնել ձգելով սկսեցին տանել, վայ
այն գիւղացուն, որ համարձակեցաւ ընդդիմա-

Տաճկաստանի դատաստանի յեղափոխում
թեան, որոյ քննութեամբ խիստ սխալ
պարտաւոր նախարարներ խորհուրդը:

Բայց այս նախագիծ մէջ երևում է
ճշմարտութիւնը չափազանց ընդ-
հանազան արդարադատութեան և մաս-
նաւորապէս Տաճկաստանի դատաստանի վե-
րայ: Այսպէս նորա կարծիքով Տաճկաստան
դատարանների գլխավոր պալատով ինչը
նրանում է, որ դատարանները նշանակ-
վում են ժամանակաւորապէս և փոփոխելի
ն, ուստի հարկաւոր է ստեղծել նրանց նը-
շանակելու միջոց. ցմա՜հ, չորսը մեկ-
ձաւորապէս ծանօթ են տաճկական կար-
գերին բնուէ չեն դնում այս յեղափոխու-
թեան վերայ յոյս, փան զի այն անձինք,
որոնք կարող են նշանակվել դատարաններ,
իրանց մոլորաշնորհութեամբ և անպարտա-
տութեամբ մինչև ցմա՜հ նշանակվելով դա-
տաստարանների կալուածարարներ իրերի վե-
ճակը:

Ինչպէս երևում է Տաճկաստանի կառա-
վարութիւնը չէ ցանկանում Սերբիայի սահ-
մանից հեռացնել իւր զօրքերը, այլ
ընդհակառակն օրից օր աւելի ստուգա-
ցում է նոցա թիւը: Այսպիսի միջոցը
չէ կարող հանգստացնել մարդոց մարքերը
Սերբիայում, ուր կարճ ժամանակ առաջ
վերադառնալով շատ զօրեղ էր Տիւն (19-ին)
հոկտեմբերի Բելգրադից հաղորդած հե-
ռագրաւորները կրակահարկէս յայտնում են,
որ Տաճկական կառավարութեան յայտա-
ղումն, բաւարարութիւն տալու արդար
պահանջներին Սերբիայի քաղաքականու-
թեան, որ պահանջում է փոխարքած խա-
ղաքականական զիջք, սխալում է իշխանու-
թեան մէջ ընդհանուր դժգոհութեան յա-
րուցանելու: Պահպանողական դիմադրու-
թեան նշանները երևում են իշխան Մի-
լանի ամեն գործողութեանց մէջ և նոր
նախարարութիւնը, ինչպէս երևում է, դեռ
ևս չէ այնքան պահպանողական, որ վա-
րկիւր իշխանի կառավարող համարութիւ-
նը: Նորա յարաբերութեան սահմանութիւնը
դէպի ներկայ նախարարութիւնը երևեցաւ
պարզապէս մի պաշտօնական հացիկոյթի
ժամանակ, որ տեղի ունեցաւ իշխանի պա-
լատում ի պատիւ աւստրիական զինակա-
լան շնորհագիր: Այս հացիկոյթին հրա-
ւիրած էր ոչ մէկը նախարարներից, այն-
քին պահպանողական կուսակցութեան ներ-
կայացուցիչ Մարկոնովին այնտեղ ներկայ էր:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Սարատովում ցոյց է տրվում այժմ մօրու-
քաւոր կինը (տիկին Բօրեթո) սա բնութեան
ամենաբարձր երկայնքներից մէկն է, մօրուքի
երկայնութիւնը 8 դիւյմ է:

Քաղաքում ցոյց են տալիս մի վարժուած
չուն, որ զանաւորի վերայ է ածուծ:

ՄՇԱԿԻ ԽԱՅԱԿԻՆՆԵՐԻՆ:

Մշակը իւր 42 համարում խաչակրի պա-
տերազմ է արուցել Մկրտիչի դէմ: Խաչակրի-
ները իսկական պատկեր են ազգայնական
Հաբէշիկից (ոչինչ չունեցող) ասպետի զկառած
և սենեկը զօրացր: Եթէ Մշակը տպէր այդ հա-
մարում խորէն վարդապետ Ստեփանէի, շէր-
քունն էլ պատկերը աւելի կատարելապէս կլինէր:

Քաղաքում ֆէլետոնը Մեղուի № 39 շաա
վրդով է և դադել Մարիամեան Կարոյի վար-
չութեան անդամներին, վնաս չկայ, ճշմարտու-
թիւնը այդպէս գիտէ ազդել:

Օրիորդ Ն. Մանուկը. Մանուկը ցաւում ենք, որ
օրիորդը չէ հասկացել Քաղաքում գ. Բ. ռ. ա. ծ. ք. ն. և ճշմունք է նորա գրութեան
մէջ նախանձ տենտիւն, որ բնուէ մի օրիորդի
փափակ սրտին վայել չէր: Նա ճշմունք է ցոյց
տալու, որ Մարիամ, Կարոյում կատարված ի-
րողութիւնը, որոնք իրեն հակամանկաբարձա-
կան և վնասակար հարուածելէ փաղքեցին, սա-
նելի և գովելի են, որովհետև սղքա 600 ուրբ:

օգուտ են բերել—այս ապացոյց է. հասան փնա-
սը: Օրիորդը տեսնում է Կարիւնեան Կարոյի
վարչութեան մէջ նախանձ դէպի: Մարիամեան
Կարոյը, այդ մի օրիորդ է առում. միկէ Մա-
րիամ, Կարոյի վարչութեան անդամը իրանց
իրաւունք և փառանքութիւն կարող են տող մը
տաճկու անգամ այդ բանի վերայ:

Պ. Խ խաչատուրեանցին. Կարոյիցինք
նորա պատգամախօսական միմոսարանութիւ-
նը, բայց ոչինչ չհասկացանք— դուցէ մի բան
հասկացնել կարողանայ, եթէ անձամբ ներկա-
յացնէ իւր ասելիքը...

Տէր Մուշեղին. Եւ ել աշխատում է ա-
պացուցանել, որ կարելի է առանց ուսանելոյ
ուսումնական լինել, առանց գիտութիւն ունե-
նալու գիտնական և անուստ առաջարկ կարող
է դատել և քննել ուսումնականին ու գիտնա-
կանին: Լեզուագրութիւնը ամեն անպատ-
կաւի իրաւունք է: Ամեն գրեթէ իւր դատում
է քննում է երեկոյ գիտնականի և քաղաքա-
ցեալի գրութեան և գործի: Մի ուսում մոտիկ 47
թուականին գրել էր ջրումն Կապերնիկի սիս-
տեմի և տպել: Բայց ինչ նետանք— նա էլ
Տէր Մուշեղի նման գիտնականների շարքը դա-
սեցաւ և ծիծաղի առարկայ եղաւ...

Խ մ բ գ ի թ. Պ. ՍԻՄԵՆՈՎՆԻՅ
Հ ի ա տ ո թ ա կ ի չ Հ. ԵՆՖԻՈՒՍԵԱՆԻ

ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 24-ԻՆ	
Ո ս կ ի ն (պօղոսիմպերսկայ)...	5 — 90
Ա թ ժ ա թ ը (մին մանէթ)...	1 — 10
Հ ի ն ա բ ա ս ա ն (5 հատը)...	1 — "
Ի ո խ ա ն ա կ ա գ ի թ Պօլսում	
վճարելիք Պատենտի վեր...	6 — 56
Ի աււրէ ժ ու ը	4 — 55
Լ ո ն դ ո ն ի կ ու ը	7 — 26
Մ ա թ ա լ ի ն թ ը 334 1/2	
Մ ո կ կ ա ն կ ու ը	19 — "
Ս ա թ ա լ ի ն թ ը	13 — "
Լ ի ա ն թ ը	17 — "
Շ ա թ ա լ ի ն թ ը	7 — 80
Մ ի ա տ ե ա կ	7 — 50
Ծ ա թ ա լ ի ն թ ը	6 — 40
Ջ աղաքանիցի տարազեղութեան	4 — 80
Մ ա թ ա լ ի ն թ ը	7 — 60
Մ ի ա տ ա լ ի ն թ ը	108 — "
Ի մ ե լ թ ը	45 — "
Բ ու ը թ ը	7 — 50
Թ ա թ ա լ ի ն թ ը	" — "
Պ զ ա լ ի ն թ ը	10 — "
Ա թ ժ ա լ ի ն թ ը	3 — 40
Օ ծ ա լ ի ն թ ը	3 — 20
Ա զ ը թ ա լ ի ն թ ը	" — 60
Բ ա ժ ա լ ի ն թ ը	5 — 60
Ա մ ե լ թ ը	4 — 80
Վ ե թ ը ի շ լ ե լ ե լ թ ը	5 — 40
Օ ղ ա լ ի ն թ ը	5 — 20
Տ ե ղ ա լ ի ն թ ը	4 — 40
Ս ա լ ի ն թ ը	4 — "
Գ ի ղ ի ն թ ը	2 — 10
Պ ե ղ ի ն թ ը	3 — 60
Կ թ ու ղ ա լ ի ն թ ը	2 — 80
Տ թ ու ղ ի ն թ ը	8 — 50
Ո թ զ ա ն կ ա թ ը ի թ ը	132 — 10
" " երկրորդն	98 — 20
" " իմերեմու	123 — "
Մ ի ա տ ա լ ի ն թ ը	15 — 40
Ս ա լ ի ն թ ը	50 — "
Կ ե ղ ա լ ի ն թ ը	75 — "
Բ ի ղ ա լ ի ն թ ը	50 — "
Լ ա տ ա լ ի ն թ ը	222 — "
Երկրորդը	220 — "
Մ ո լ ը ը ը ն ա լ ի ն թ ը	10 — 50
Հ թ ա լ ի ն թ ը	5 — 20
Երկաթի ժողովուրդ (բրուս)	3 — 30
Տալիս (խառով)	2 — 70
Մ ե ղ ա լ ի ն թ ը	3 — 20
Յ ի ն ի ղ	5 — 95
Պ զ ի ն թ ը	13 — 40
Տ ե ղ ա լ ի ն թ ը	10 — 45
Ա ն ա ղ ը (կրպակ)	13 — 40
Ա ն ու շ ա ղ ի ն թ ը (նիշադ)	7 — 20
Ա լ ի ն թ ը	1 — "
Պ ե ղ ա լ ի ն թ ը (զավթ)	14 — 50
Ա լ ի ն թ ը (զավթ)	12 — 50
Բ ի թ ը ը	3 — 40
Գ ա թ ի ն թ ը	" — 55
Ս ա լ ի ն թ ը 83 աստիճան	2 — 60
Ն ա լ ի ն թ ը	6 — 20
Լ ի ղ ա լ ի ն թ ը	180 — "
" " երկրորդն	154 — "

Ի ղ ը	10 — "	Գ զ ա լ ի ն թ ը	6 — 70
Ջ լ ը	4 — "	Մ ի ղ ը ը	20 — "
Կ ի ն թ ը (բրուս)	6 — "	Խ ա լ ի ն թ ը	8 — "
Շ ի թ ը	2 — 60	Ջ ա լ ի ն թ ը	1 — 40

ՅԵՅՏԵՐԱՐՈՒԹԻՒՆՔ

Մօտերում Մոսկայում հրատարակուեցան Ա. Գրիգորեանցի

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԵՂԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

տետրակները ծխական ուսումնարանների համար և վաճառվում են
Բագուում աշխատասիրողի մօտ, իւրաքանչիւր օրինակը 20 կոպ,
Օտարադաղաքացի կարող են գիծել ի Բագու այս հասցեով,
Въ Баку, Аваку Лазаревичу Григорьеву, въ Арм. училищѣ
(3)—3

Հրատարակութիւն Վարդանեան և ընկ. գրավաճառանցի
Մամուլէ տակից դուրս եկաւ ԲՆԹԵՐՑԱՐԱՆ. այ Գրիգորեանցի համար, չ. Գուգուսեանցի
Արդէն ընդունվել է Թիֆլիզու թէմական վերատեսչի ստորա
դրեալ բոլոր ուսումնարաններում, նոյնպէս և Բագու, Շամուխ, Էջ-
միածին, Աղէքսանդրապոլ և այլն:

Մամուլի տակից այս քանի օրերս լոյս կը տեսնին. պ. Սի-
մեօնեանցի (Սրբազան պատմութիւն Հին կտ.) գ. տպ. և Տէր -
Ղևոնդեանցի, Մայրենի լեզու՝ մ. ա. գ. տպ. նոր և գեղեցիկ
պատկերներով. գինն կպակաւի գ. տպագրութեան գինից:

(3)—4

Ընցեալ տարի ես պատիւ ունեցայ յայտ-
նել „Մեղու“ լրագրում ընդունելու թեան
հարցաքննութեանց մասին տեղական տե-
լութեան և ուսումնարաններում իմ
պնասիօնի աշակերտների վերաբերութեամբ:
20 աշակերտներից, որոնց ես ներկայացրի,
ընդունվեցան 17. որոնցից 14 արժանա-
ցան տեղափոխվելու Բաքու դատարան:

Դերբայ տարում (1875) ես ներկա-
յացրի քննութեան գիմնադրում, և Բեա-
լական ուսումնարանում 16 հոգի: Սրան-
ցից քննութեամբ ընդունվեցան 12 հոգի,
չնայելով որ թէ Թիֆլիսեան գիմնադրու-
յում և թէ Բեալական ուսումնարանում
ընդունելութիւնը տեղի ունեցաւ միջու-
թեամբ պարագործ տեղի պակասութեան
պատճառով: Թիֆլիսի գիմնադրայի երրորդ
դաստառն ընդունվեցաւ Եպիփանի կա-
րպետ, երրորդ դաստառն—Խարաղեանց
Գարեգին, Մանանդեանց Զարուիւն, Ա-
միլիանով Զեօդը: Առաջին դասա-
տառն Լեզուրը Բարսեղ, Անդրէյ Կալիտա:
Երրորդ դաստառն Բեալական ուսումնա-
րանի Նաղարեղեանց Նորստալիոր. երե-
րորդ դաստառն—Բարսեղեանց Սրբալ. Ա-
ռաջին դաստառն—Միլոնիսեանց Զովհան-
նէս, Փուղլիսեանց Եղոր, Ուլանցեանց Ար-
տեմ: Երրորդ դաստառն Բուլդաշի գիմ-
նադրայի—Աղբիւլ Կարապետ: Գիմնադրու-
նի աշակերտներից նոցա, որոնք բնակվում էին
իմ պնասիօնում և որոնց հետ պարա-
պու էի գասերի կրկնութեամբ անցան
Բաքու դատարաններ 16-իցը 13 հոգի,
այն է վեցերորդից Եօթներորդ դաստառն—
Արիւրեղեանց Սրբալ, Աւետեանց Պետրոս,
Հինգերորդից վեցերորդ դաստառն—Այս-
րիկեանց Պետրոս, Զորբորդից Հինգերորդ
դաստառն—Ելմիլիկեանց Մարտիրոս, Մա-
միսեանց Աղէքսանդր, Տէր Պետրոսեանց
Գեղամ: Երրորդից Զորբորդ—Բուգուրաւի
Գիմնադր. Թոմասեանց Համարձում, Գա-
րալիւլի Եպիփանի, Կարալիւլի Վարդիմիր,
Երրորդից երրորդ—Բարսեղ Եղոր, ա-
ռաջինից երրորդ—Ալեքսանեանց Գրիգոր
և Բարսեղի Պետր: Լրագրող աշակերտի
տարեկան վճարն է 250 ուրբ, կիսամի-
շակինը 160 ուրբ. և երթևեկինը 100
ուրբ: Պատրաստական բաժնումը լեւ-
թոշակի վճարն է 200 ուրբ, կիսամի-

փառ հովանաւորութեան ներքոյ,
աչքի: Ըստ ունենալով, որ մե-
տենում է խաղալու ժամանակա-
միջոցը, պատիւ ունի ուղղելու
դէպի ամեն հաստատութիւնը և
անձինք, որոնք բարեհաճել էին
պարտաւորվելու տոմսակները ծա-
խելու համար, խոնարհ խնդիր,
որ շտապէն հաղորդելու մասնա-
ժողովին թիֆլիսում վերջնական
տեղեկութիւնը այս գործառնու-
թեան վերաբերութեամբ, ուղար-
կելով միևնոյն ժամանակ թէ ծա-
խած տոմսակներից գոյացած
գումարն և թէ անդամա-
մնացած տոմսակները:

(3)—1

Խանութի ընթերցարանում և Բերէն-
շտափի գրավաճառանցում քաջաւած է
ստորագրութիւն մեր նոր ուսական րթ-
շերի համար, որ ունի այս վերագիր.
Изо девятилетняго промѣстѣна на-
шеи борѣбы за существованіе, мы
„Состарѣлись на 25-мъ году!“

Այդ բրօշերը, որի ձևագիրը բաղա-
յած է մօտ քսան թերթից, բայց մաս-
նաւոր ինքնակենսագրական հետաքրքրու-
թիւն ունենալուց հասարակութեան հա-
մար, շարժում է նոյնպէս մի քանի հա-
սարակական հարցեր, բնաւորում է ժա-
մանակակից գործող անձներին, և շատ
անմաքուր կողմեր է ներկայացնում, որոնց
ունի մեր կիսեղը և որոնց մասին շատ
շատերն, առհասարակ, ունին հասկացո-
րութիւն, ըստ երևոյթի, խիստ մութ,
խիստ պղտոր...

Ահա, թէ ինչն ենք մենք կարծու-
մ, որ տեղական հասարակութիւնը կօզնի մեր
աշխատութեան տպագրական ծախսը ծած-
կելուն:

Տպութեան յառաջ ով կատարողի զբի
կէս գինը, որ է 25 կոպ. նա, տպութեան
յետ կունենայ իրաւունք ձեռք բերելու մի
օրինակ:

Գրիգոր Տէր—Մեկնեմեկեմեմ.

(3)—1

Արդէն տպագրվում է և շուտով դուրս
կրայ մամուլ տակից ՍՈՒՄԱԿԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
լրագրատար Երգարանի Բ. հատորը, որը բա-
րուակում է իր մէջ նոր և դեռ մամու-
լի տակ չմտած (բացառութեամբ 1—10)
բանաստեղծութիւններ, ազգային, տեղա-
կան, ժողովրդական և հօգեօր երգեր թը-
ւով 250, որոնց մէջ կան Զարեհարի զբը-
վածները շտապը:

Այս տոթով խմբարար խնդրում
իմ այն անձանց, որոնց բաժանորդագրու-
թեան թերթը եւ ուղարկած „Սոմալի“
մամուլ, բարեհաճեն շուտով հասցնել ինձ
իրանց հրաւիրած բաժանորդագրաց ցու-
ցակը: Բաժանորդագրաց անուանքը տպա-
գրվում են զբի վերջում: Խաղաղեղեր
օրինակի գինն է Զանապարհի ծախսով
1 ուրբ:

Օտարադաղաքացի ցանկացողների կարող
են բաժանորդագրուիլ, զիմով ի Բագու
գեպի „ՍՈՒՄԱԿԻ“ հրատարակիչ այս հա-
ցեով. Въ Баку Аваку Лазаревичу
Григорьеву, въ Армянскомъ училищѣ.
(3)—1